

Migrație până la capătul golirii de sens a partidelor politice

Marina Popescu, Mihail Chiru

Dacă doar conflictele personale și corupția definesc competiția politică, dacă orice schimbare de opinie și alianță e acceptabilă și orice tactică pentru a obține voturi este legitimă cît nu e (dovedită) ilegală, atunci calitatea democrației reprezentative suferă. Mai mult, se pierde însuși sensul ei fundamental. Adică, dispare posibilitatea de delegare și reflectare a preferințelor cetățenilor prin intermediul unor partide politice care sînt menite să ofere pachete de opțiuni politice pentru guvernare și a căror activitate poate să fie apoi evaluată și recompensată sau sancționată.

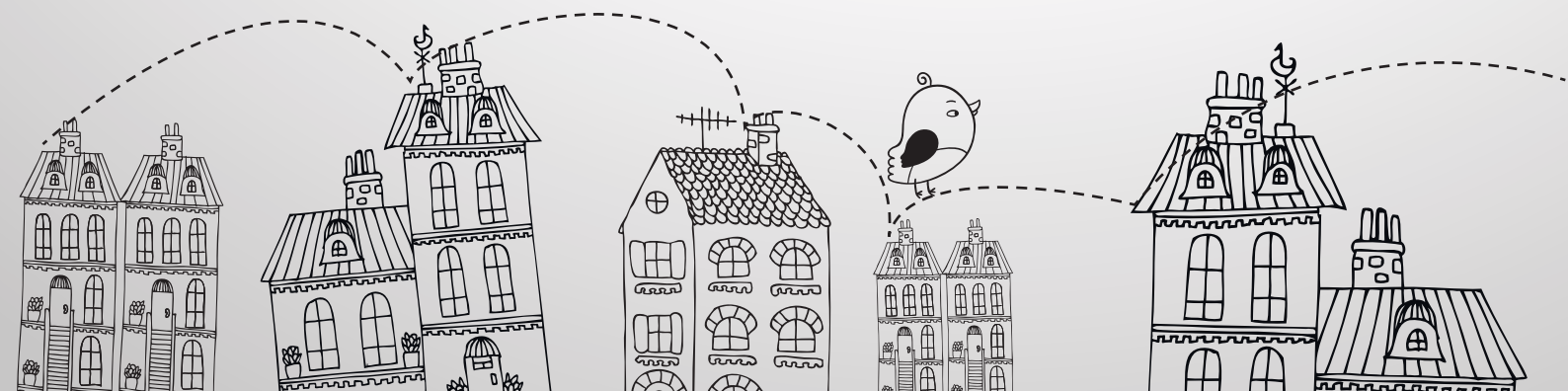
Și nu, aceste considerații nu sunt doar pură teorie, chiar dacă suntem înclinați să credem că peste tot în lume este la fel.

Cu siguranță nicăieri democrația și partidele nu funcționează perfect, însă fără o predictabilitate a ofertei actorilor angrenați în competiția politică tot procesul devine doar unul formal și gol de conținut. De fapt, nu funcționează mai deloc. Nu putem judeca nimic legat de ce vor, ce pot și ce fac sau nu aleșii. Se naște astfel impresia că politica în general nu urmărește să producă rezultate pozitive pentru cetățeni, că e în mod natural doar un spectacol și un reality show al goanei după putere și îmbogățire personală. Dacă totul e posibil și acceptabil și mai nimic previzibil, se creează un cerc vicios al așteptărilor din ce în ce mai scăzute față de standardele necesare exercitării unei funcții publice.

Iar în România sîntem deja în acest punct.

Este consecința faptului că de-a lungul timpului partidele românești au urmărit doar să îi convingă pe cetățeni în ziua votului că fiecare din ele reprezintă răul cel mai mic. Nu există o continuitate garantată și previzibilă între alianțele electorale și guvernele formate după alegeri. Nu există o corespondență clară între promisiunile de campanie, pozițiile exprimate și strategia de formare a guvernelor. Lipsa de previzibilitate la nivel individual prin schimbarea afilierii politice a parlamentarilor a fost exacerbată după 2004 de tendința formării unor majorități prezidențiale, și de posibilitatea, devenită acceptabilă constituțional, a formării unui nou partid parlamentar de către deputați și senatori care și-au schimbat afilierea politică.

În acest 'joc', inconsecvența partidelor față de propriile promisiuni și opțiuni de alianțe și schimbarea de afiliere politică a parlamentarilor individuali sunt două fețe ale aceleiași monede care diminuează realitatea unui mandat primit la urne oricît de minimal ar fi definit. De aceea, interzicerea migrației individuale a parlamentarilor că și alte propuneri legate de legea partidelor sau de un sistem electoral majoritar sunt soluții artificiale care atacă doar efectele problemei. Cauzele sunt legate în mare măsură de inconsecvența partidelor. Doar predictibilitatea și asumarea consensuală a unor reguli clare ale jocului precum a nu racola parlamentarii altei formațiuni sau a face publice detaliile acordurilor de guvernare pot schimba ceva. E (și) în interesul partidelor care vor să poată guverna.

De ce e esențială predictibilitatea

Predictabilitatea nu înseamnă lipsa de flexibilitate în adoptarea de poziții și politici sau chiar de parteneri de guvernare. Înseamnă nevoia de a putea justifica eventualele schimbări de opțiune și strategie într-un mod congruent cu scopurile și principiile asumate anterior. Percepția cetățenilor că promisiunile partidelor politice nu sunt credibile reprezintă un factor esențial al opțiunilor suboptimale de politici publice.¹ În România, guvernele de coaliție nu funcționează, dar acest lucru nu se datorează unei patologii cumva genetice sau iremediabile, ci pentru că nu se bazează pe acorduri de guvernare detaliate și transparente legate de politici și decizii de guvernare și se operează doar pe un algoritm de posturi și înțelegeri vagi de principii.²

Soluția nu este eliminarea artificială a coalițiilor guvernamentale sau a partidelor mici. Partidele mari au susținut deschis blocarea partidelor mici (vezi retorica PSD, PNL și PD/PDL inclusiv la adoptarea legii actuale a partidelor) ceea ce ar limita opțiunile oferite cetățenilor și posibilitatea ca interese și valori diverse să fie reprezentate. Însă, în același timp, aceleași partide se folosesc de partide mici care nu au obținut niciodată o legitimitate electorală directă (PUR/PC) inclusiv partide formate post-electoral din parlamentari care și-au schimbat afilierea politică în mod repetat (UNPR). Stabilitatea aparentă a unui guvern susținut netransparent în Parlament sau format cu ajutorul voturilor migratorilor politici nu poate compensa consecințele negative pe care aceste înțelegeri, adesea ascunse și clientelare, le au asupra reprezentării opțiunilor exprimate la urne de cetățeni și, în general, asupra bunei guvernări.

Orice e posibil: Alianțe electorale și de guvernare în România 1990-2014

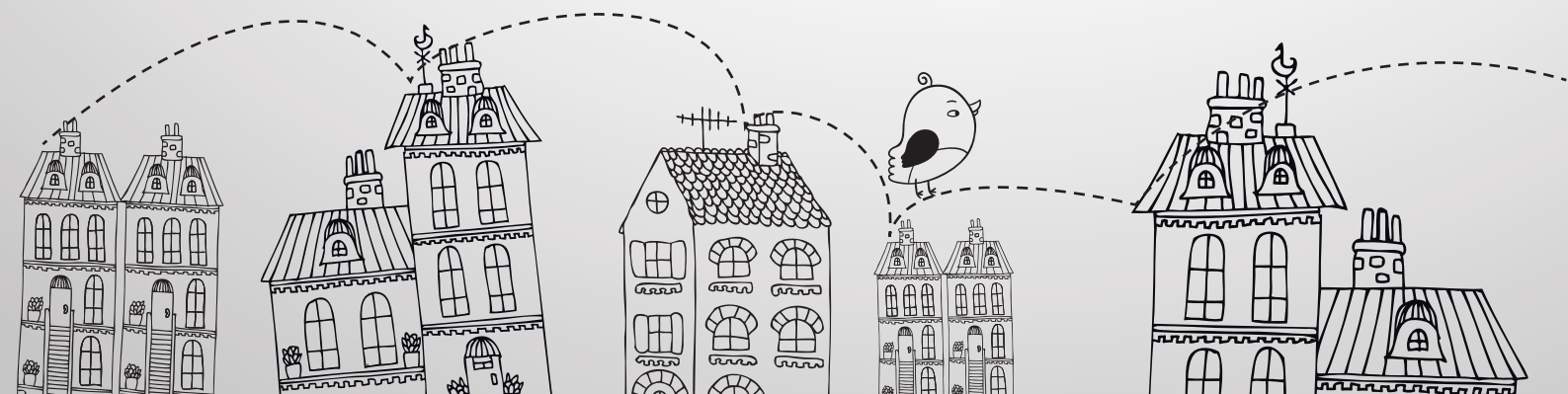
Fenomenul migrației individuale a politicianilor și modul în care se raportează actorii politici la cauzele și la soluționarea lui reflectă tocmai această inconsecvență a pozițiilor partidelor față de competitorii lor și față de cetățeni. Partidele acceptă parlamentari care au schimbat partidul indiferent de motivul pentru care au făcut-o sau de câte ori au făcut-o, la fel cum sunt dispuse să reintre în coaliții de guvernare care au eșuat în trecut sau alianțe electorale cu parteneri care au trădat în trecut. Astfel, partidele românești au epuizat majoritatea variantelor de alianțe electorală și guvernamentale, schimbările de tabără producându-se uneori imediat după alegeri.

PSD a format alianțe electorale cu PSDR (2000), PC (2000; 2004; 2008; 2012) și cu PNL (2012). A guvernat împreună cu PNL (1991; 2012-2014), PC (2000-2003; 2012-2014) și PDL (2008-2009) și a susținut guvernul minoritar PNL-UDMR (2007-2008).

PDL a format alianțe electorale cu PSDR (1996), PNL (2004) și PNȚCD (2012). A guvernat împreună cu PNȚCD (1996-2000); PNL (1996-2000; 2004-2007), PC (2004-2006), PSD (2008-2009), UDMR (1996-2000; 2004-2007; 2009-2012) și UNPR (2010-2012).

1 Keefer, Philip (2007) "Clientelism, Credibility, and the Policy Choices of Young Democracies" American Journal of Political Science 51 (4): 804-821

2 Strøm, K., & Müller, W. C. (1999). The keys to togetherness: Coalition agreements in parliamentary democracies. The Journal of Legislative Studies, 5(3-4), 255-282.
Timmermans, A. (2006). Standing apart and sitting together: Enforcing coalition agreements in multiparty systems. European Journal of Political Research, 45(2), 263-283.

PNL a format alianțe electorale cu PNȚCD (1996), PDL (2004), PC (2012) și PSD (2012). A guvernat împreună cu PSD (1991; 2012-2014), PNȚCD (1996-2000), PDL (1996-2000; 2004-2007), PC (2004-2006; 2012-2014) și UDMR (1996-2000; 2004-2008).

UDMR nu a participat în alianțe electorale dar a guvernat împreună cu PNȚCD (1996-2000), PNL (1996-2000; 2004-2008), PC (2004-2006) și PDL (1996-2000; 2004-2007; 2009-2012). De asemenea UDMR a susținut guvernele minoritare PSD (2000-2004).

PC a format alianțe electorale PSD (2000; 2004; 2008; 2012) și PNL (2012). A guvernat împreună cu PSD (2000-2003; 2012-2014), PDL (2004-2006), UDMR (2004-2006) și PNL (2004-2006; 2012-2014).

UNPR a format alianțe electorale cu PSD, PNL și PC (2012). A guvernat împreună cu PDL (2010-2012) PSD, PNL și PC (2012-2014).

Și nu, asta nu se întâmplă peste tot!³ Constrângerile ideologice și așteptările alegătorilor împiedică în majoritatea cazurilor exploatarea tuturor variantelor de coaliții guvernamentale doar în funcție de numărul de parlamentari necesar unei majorități.

Inconsecvența generalizată

Aceeași inconsecvență se observă și la nivelul politicilor publice susținute de partide în programele lor electorale. De exemplu, partidele românești își schimbă fundamental, de la un ciclu electoral la altul opțiunile pentru nivelul asistenței sociale, sau al sprijinului acordat de stat agriculturii.⁴ De altfel, aceste modificări majore de opțiuni de politici ale partidelor românești sunt printre cele mai radicale din întreg spațiul post-comunist.⁵

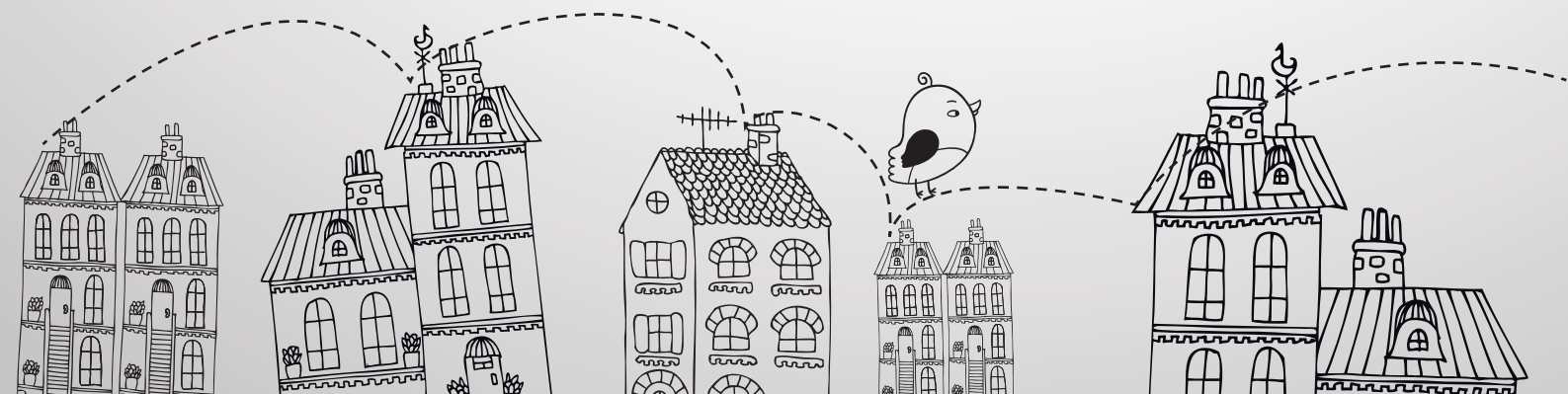
Oricât de miopi și neatenți ar fi cetățenii (așa cum îi arată studiile de comportament electoral, un lucru normal pentru că au alt full time job decât politica) aceștia nu au cum să nu observe atât inconsecvența, cât și lipsa de respect pentru votul dat de ei.

Migrația politică individuală este un exemplu care sugerează că nici instabilitatea guvernamentală și nici lipsa de responsabilitate politică individuală nu pot fi rezolvate decât prin acorduri foarte concrete între partide mici și mari care își iau în serios rolul definit în Constituție de instituții democratice care articulează și mobilizează preferințele și interesele cetățenilor. De exemplu, accesul mai puțin restrictiv în competiția politică pentru partide noi este esențial dar nu suficient. Numărul este una, calitatea competitorilor și a competiției, alta. Iar legislația care reglementează partidele politice ilustrează excelent modul în care partidele au ridicat de comun acord costurile de intrare pe scena politică pentru noi competitori fără a încerca însă să amelioreze nici capacitatea propriilor organizații de a reflecta preferințele cetățenilor și de a produce politici publice și nici funcționarea democratică internă a acestor organizații.

3 Vezi Strøm, K., Müller, W. C., & Bergman, T. (2008). *Cabinets and coalition bargaining: the democratic life cycle in Western Europe*. Oxford: Oxford University Press.

4 Sergiu Gherghina, Mihail Chiru (2014) *Declarații de intenție sau proiecții de politici publice? Programele electorale ale partidelor românești la alegerile legislative din 2012*, Cluj: Presa Universitară Clujeană.

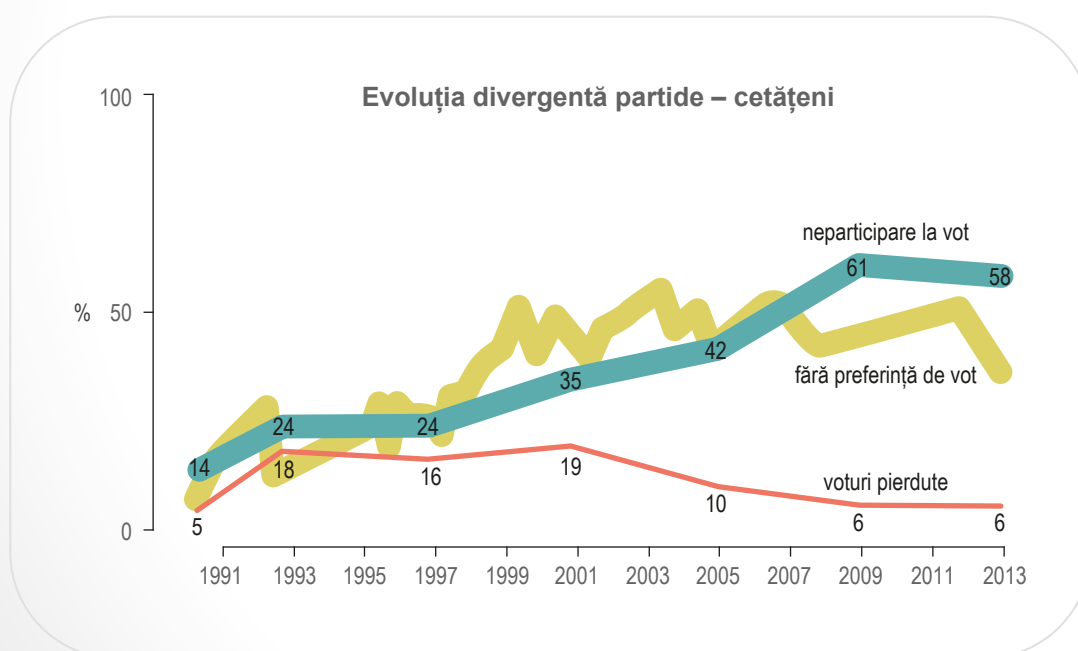
5 Frye, T. (2002) 'The perils of polarization - economic performance in the postcommunist world', *World Politics* 54 (3): 308-337.

Predictabilitatea și respectul față de cetățean sunt în interesul tuturor

Politicienii și partidele ar trebui să realizeze că perpetuează o competiție a populismelor, o cursă a promisiunilor găunoase⁶ și a campaniilor de imagine costisitoare, în care fiecare tabără promite imposibilul și cei ajunși la guvernare vor fi penalizați chiar și în cazul în care performanța guvernului este bună⁷, pentru că așteptările pe care le-au creat sunt nerealiste.

Philippe Schmitter susține că partidele au interesul să nu ajungă în această situație și să adopte alternativa logică și anume asumarea unor politici realiste, explicarea constantă și implementarea acestora și acceptarea evaluării lor de către cetățeni. Nimeni nu neagă rolul comunicării și a campaniilor, dar ele nu înlocuiesc nevoia de substanță și deschidere către evaluarea cetățenilor. Pentru că respectarea, și chiar anticiparea momentului evaluării de către cetățeni în momentul lansării de propuneri de politici crește legitimitatea deciziilor, fie ele nepopulare. În acest fel se crează un set de așteptări ale cetățenilor, așteptări care în mod natural vor limita opțiunile de politici ale viitoarelor guverne la unele aflate în zona acceptabilului.⁸

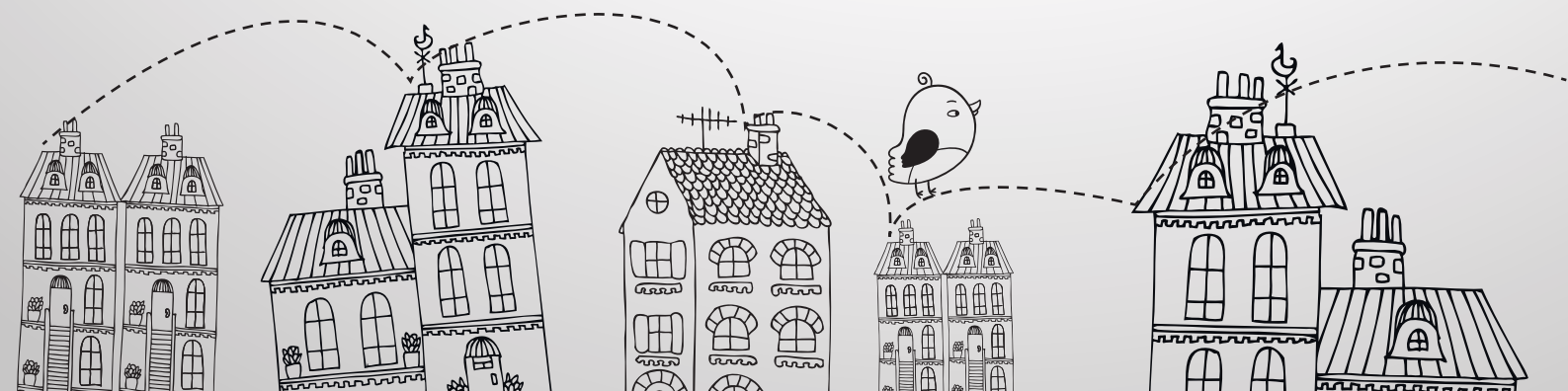

Sursa: sondaje BOP (Barometrul de opinie publică) și SER (Studii electorale românești)

6 Sergiu Gherghina, Mihail Chiru (2011) Planuri și promisiuni - programele electorale ale partidelor la alegerile legislative naționale (2008) și europene, Cluj: CA Publishing; Sergiu Gherghina, Mihail Chiru (2014) art. cit.

7 Andrew Roberts (2009) The Quality of Democracy in Eastern Europe: Public Preferences and Policy Reforms, Cambridge: Cambridge University Press.

8 Philippe C. Schmitter (2004) "The ambiguous virtues of accountability" Journal of Democracy 15(4): 47-60.
<http://muse.jhu.edu/journals/jod/summary/v015/15.4schmitter.html>

Toate partidele au nevoie în același timp să convingă cetățenii să-i voteze și în același timp să propună politici care pot fi implementate. Și un echilibru nu se găsește ușor.⁹ Însă partidele politice din România declară fără ezitare că se doresc a fi partide fără de care nu se poate face guvernarea și atât,¹⁰ după ce în 2008 au promis toate imposibilul. 🖱️ Și în general sunt mulțumite că nu există voturi pierdute pe o mulțime de partide mici.¹¹

Uită însă că au pierdut pe drum un număr foarte mare de cetățeni.

Graficul de mai sus ilustrează evoluția longitudinală a trei indicatori foarte relevanți pentru această pierdere. 'Voturi pierdute' sunt considerate voturile exprimate pentru partidele care nu au trecut pragul electoral, adică nu au obținut 3% (până în 1996), respectiv 5% din voturi (din 2000, sau 8-10% pentru alianțe electorale). 'Fără preferință de vot' reflectă media sumelor răspunsurilor 'Nu știu', 'Nu am nici o opțiune', respectiv 'Nu voi vota' la întrebări legate de opțiunea de vot din sondaje naționale realizate pe eșantioane reprezentative în anii respectivi.

Și uită că dacă opțiunile sunt atât de neatrăgătoare (iar răul cel mai mic nu poate să fie în mod repetat atractiv) apare inevitabil dezinteresul față de politică, scăderea participării politice și creșterea votului de protest și sprijinul pentru alternative nedemocratice, ceea ce s-a și întâmplat.¹² Se încurajează o cursă în care nu e vorba despre un câștigător care ia totul ca în fanteziile majoritare ale politicianilor români aflați pe creasta valului de popularitate. De fapt, nu există nici un câștigător, ci doar dezamăgiri perpetue pe termen mediu și lung. Pentru toți.

---

9 Bernard Manin (1997) Principles of representative government. Cambridge: Cambridge University Press.

10 în "Daniel Constantin: Obiectivul primordial al PC e ca în 2016 să fie un partid fără de care să nu se poată face guvernarea", March 23, 2013 <http://www.agerpres.ro/media/index.php/politic/item/184056-Daniel-Constantin-Obiectivul-primordial-al-PC-in-2016-sa-fie-un-partid-mult-mai-puternic-decat-acum.html>

11 Vezi Expunerea de Motive și luările de poziție legate de Legea Partidelor în 2002-2003.

http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck.proiect?idp=2969 și http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck.proiect?idp=7954&cam=1

Voturi pierdute sunt considerate voturile exprimate pentru partidele care nu au trecut pragul electoral adică nu au obținut 5% din voturi (3% până în 1996 și pentru alianțe electorale 8-10% din 2000).

12 Pop-Eleches, G. (2010). 'Throwing out the bums: protest voting and unorthodox parties after communism'. World Politics 62 (2): 221-260.